

CÜNEYD-İ BAĞDÂDÎ HZ. (3)*

Eüzü bi'llâhi mine's-şeytâni'r-racîm.

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.

El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîren tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi-ihsânin ecmaîne't-tayyibîne't-tâhirîn... Emmâ ba'd:

Aziz ve sevgili cemaat-i müslimîn, değerli kardeşlerim!

Kadıköy ilçesi muhterem müftüsünün izniyle, Kazasker'deki Mustafa Nazmi Ersin Camii'nde bir ders yapmakta idik. Şimdi o ders bu camiye [Söğütlü Çeşme Camii] intikal etmiş oluyor. Hayırlı, mübarek olsun... Uzak yerlerden gelen kardeşlerimiz, İstanbul dışından gelen kardeşlerimiz –tahmin ediyorum ki– buraya daha rahat gelecekler, bulacaklar, dönüşleri kolay olacak.

Dersimize başlamadan önce, Peygamber SAS Efendimiz'in ruh- u pâkine bizden bir hediye-i Kur'âniye olsun acizâne, muhibbâne; sonra Peygamber Efendimiz'in âline, ashâbına, etbâına, evliyâullah, mürşidîn-i kâmilîn ve evliyâ-i mukarrabînin ruhlarına, sâdât u meşâyih turuk-u aliyyemizin ervâhına hediye olsun diye;

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bu diyarları Allah rızası için cihad edip fethetmiş olan fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye; bu diyarlarda medfun bulunan enbiyaullah, evliyaullah sahabe-i kirâm, şehidler, gaziler, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Uzaktan yakından buraya zahmet edip, gelip dolduran, şereflendiren siz kardeşlerimizin ahirete göçmüş olan bütün müslüman âbâ ü ümmehât, ecdâd u ceddâd, akraba u taallukât, ihvân u evlâd u zürriyyâtlarının ruhlarına hediye olsun diye;

Allah-u Teâlâ Hazretleri bizi sevdiği kullarından eylesin, ömrümüzü rızasına uygun geçirmemizi, huzuruna sevdiği, râzı olduğu kullar olarak varmamızı nasib eylesin diye, bir Fâtîha, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, öyle başlayalım!

.....

a. Tabakâtü's-Sûfiyye Hakkında

Bu okuduğumuz kitap çok büyük bir alim, çok meşhur bir söfî olan Ebû Abdirrahmân es-Sülemî'nin *Tabakâtü's-Sûfiyye* isimli eseri idi. Bu zât-ı muhterem Nişapur şehrinden idi. Kitabı yazan, te'lif eyleyen kişi. Hicrî 412 senesinde vefat etmişti. Yâni bundan bin sene önce vefat etmiş. Vefatı bile bin sene önce... Çok meşhur bir kimse, pek çok eserler yazmış.

Biliyorsunuz müslümanların, "Allah'ın sevgili kulu nasıl olunur?.. Allah hangi kulları sever? Hangi kullarını sevmiş de seçmiş?" diye merak etmesi lâzım ve Allah'ın sevgili kullarını tanıması lâzım!..

Allah'ın en sevgili kulları peygamberleridir. Çünkü, onları kendisine elçi olarak seçmiş, vahyine mazhar kılmış, insanlara onlar vasıtasıyla emirlerini göndermiştir. İnsanların en şerefli tabakası peygamberlerdir. Peygamberlerin eşrefi, eşrefü'l- mürselîn, seyyidü'l-evvelîne ve'l-âhirîn, imâmü'l-müttakîn Peygamber Efendimiz'dir.

Bir müslümanın, önce Peygamber SAS Efendimiz'i iyice tanıması lâzım! Peygamber Efendimiz'i tanımanın yolları nedir?.. Bir: Peygamber Efendimiz'in sünnet-i seniyye-i nebeviyyesini öğrenmek. Çünkü dinimizin ana kaynaklarından birisi Kur'an-ı Kerim'dir, birisi de Peygamber SAS Efendimiz'in sünnet-i seniyyesidir. İki büyük kaynak, dinimizin ahkâmının çıktığı iki büyük kaynak budur. Peygamber Efendimiz'i tanımak isteyen insan, Peygamber Efendimiz'in sünnetini öğrenir, hadis-i şerîflerini dinler, bu hususta bilgi sahibi olur. Peygamber Efendimiz'i tanımanın bir yolu budur.

Peygamber Efendimiz'i tanımanın yollarından bir tanesi de, Peygamber SAS Efendimiz'in sîret-i nebeviyyesini, siyer ve megâzîsini öğrenmektir. Bu ne demek?.. Yâni, Peygamber Efendimiz nerede doğmuş, nasıl peygamber olmuş; peygamberliğini nasıl devam ettirmiş, başına nasıl hadiseler gelmiş?.. Mekke-i Mükerrime'den hicret etmiş, Medine-i Münevvere'ye varmış, peygamberliğini neşretmiş. İnsanlara İslâm'ı tebliğ etmek için çalışmalar yapmış, seferler düzenlemiş, sefirler göndermiş muhte-

lif devletlere... Bu da sîret, Peygamber Efendimiz'in tarihî hayatı, şahsiyeti. Bu da önemli Peygamber Efendimiz'i tanımak için... Bu hususta da müslümanların gayretli olması lâzım, sîret-i nebeviyyeyi öğrenmesi lâzım!..

Bu hususta en güzel kitaplardan birisi... Pek çok kitap yazılmıştır, kıymetli eserler vardır. Bu zamanda, siz kardeşlerimin okuyacağı en güzel kitaplardan birisi, Asım Köksal tarafından yazılmış olan *İslâm Tarihi kitabıdır. Adı İslâm Tarihi'dir ama, Peygamber Efendimiz'in peygamberliğinin yıllarını anlatan bir İslâm Tarihidir. Çok da büyük bir eserdir. Şu anda Türk dilinde yazılmış, Peygamber Efendimiz'in hayatını anlatan en büyük eser durumundadır. Ana kaynaklardan istifade edilmiştir. Türkiye dışında da takdir kazanmıştır ve merhum Ziyâü'l-Hak'tan, sahibi, müellifi Asım Köksal, madalya almıştır, teşekkür almıştır, mükâfat almıştır. Asım Köksal'ın İslâm Tarihi, Peygamber Efendimiz'i anlatan kitabı böyle bir eserdir. Onun için bunu okumanızı tavsiye ederim. Peygamber Efendimiz'i tanımanın bir yolu da budur. Bu güzel kitabı da okursunuz.*

Tabii Peygamber Efendimiz'i tanımak için, bir de, "Efendimiz SAS'in yüzü nasıldı, gözü nasıldı, kaşları nasıldı, saçları nasıldı, kıyafeti nasıldı?.." diye onları bilmek lâzım. Buna da, Şemâil-i Şerîfe derler. Peygamber Efendimiz'in evsâf-ı celîlesi, şemâil-i şerîfesi. Bunları da bilmesi lâzım insanın. Böylece Peygamber Efendimiz'i tanımış oluruz.

Sonra, öbür peygamberleri tanıması lâzım! Çünkü o peygamberleri Allah-u Teâlâ Hazretleri Kur'an-ı Kerim'de anlatmış. Hazret-i Âdem AS'ı anlatmış... İki oğlunun, Hâbil ile Kâbil'in hallerini anlatmış. Kâbil'in Hâbil'i nasıl öldürdüğünü biliyoruz. Hazret-i Âdem'den Peygamber Efendimiz'e kadar gelmiş geçmiş peygamberlerden bazılarının isimlerini vermiş ve onların hayatlarından ibretli kıssalar Kur'an-ı Kerim'de zikrelemiş Allah-u Teâlâ Hazretleri, ibret var. Onları bilmemiz lâzım!..

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ

(يوسف: ١١١)

(Lekad kâne fî kasasihim ibretün) "Onların hikâyesinde, kıssalarında ibretler vardır." (Yûsuf, 12/111) buyruluyor. Onları da bilmemiz lâzım!

Peygamberlerin hayatlarını ve tarihlerini de müslümanlar olarak bilmeliyiz. Bu hususta da kitaplar yazılmıştır, bunları da okuyun! O peygamberi de tanıyın!

Eyyüb AS nasıl hastalanmış, nasıl sabretmiş?.. Mûsâ AS nasıl Firavun'a gitmiş de Allah'ın emirlerini tebliğ etmiş?.. İbrâhim AS nasıl Nemrud'un karşısına çıkmış da hakkı söylemiş, hayatı pahasına Allah'ın emirlerini tutmuş ve ona tebliğ eylemiş?.. Bunları bilmek lâzım, bilmeniz lâzım, bilmemiz lâzım!

Sonra, Peygamber SAS Efendimiz'in ashâb-ı kirâmını, sahabeyi bilmek lâzım. Bu da çok mühim bir iş... Çünkü onlar müslümanların en yüksek zümresidir. Peygamber Efendimiz'in ashâbı, müslümanların en yüksek zümresidir.

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:1

أَصْحَابِي كَالنُّجُومِ بِأَيِّهِمْ إِقْتَدَيْتُمْ إِهْتَدَيْتُمْ

(ق. والديلمى عن ابن عباس؛ عبد بن حميد عن ابن عمر)

(Ashâbî ke'n-nücûm) “Benim ashabım gökteki yıldızlar gibidir. (Bi-eyyihim iktedeytüm ihdeteytüm) Onlardan hangisine iktida ederseniz, uyarsanız hidayet bulursunuz. Hangisinin eteğine yapışsanız, elini tutsanız, peşinden gitseniz doğru yola gidersiniz.” Onları da tanımak lâzım! Bu hususta da çok kitaplar yazılmıştır ama, çok kitap tercüme edilmemiştir. Maalesef, sahabe-i kirâm hakkında Arapça yazılmış olan kaynak kitaplar,

Üsdü'l-Gâbe, el-İsâbe gibi kaynak kitaplar Türkçe'ye çevrilmemiştir. Bunların çevrilmesi lâzım!

Sahabe-i Kirâm'ın bazıları anlatılmıştır. Bazıları hakkında kitaplar vardır. Hulefâ-i Râşidîn; Ebû Bekr-i Sıddîk, Ömerü'l- Fâruk, Osmân-ı Zinnûreyn, Aliyy-i Murtazâ... Tamam Çaryâr-ı Güzîn diye onların hayatı anlatılmıştır.

¹ İbn-i Hacer, Lisânü'l-Mîzân, c.II, s.137, no:594; Câbir RA'dan.

Keşfü'l-Hafâ, c.1, s.147, no:381; Hulâsatü'l-Bedri'l-Münîr, c.2, s.431, no: 2868.

Biz Sahabe Hayatından Tablolar diye kitaplar neşrettik ama, bütün sahabe anlatılmış değildir. Onlar Türkçeye tercüme edilmiş değildir. Bu konuşmamı dinleyen erbâb-ı himmet ve gayretten, bu eserleri de tercüme etme hususunda çalışmalarını rica ederim. Fırsat olursa, biz tercüme etsek... Fırsat bulamazsak onlar tercüme etse de, sahabe-i kiramı da müslümanlar tanısa...

Bu da çok mühimdir. Çok güzel, çok büyük eserler neşredilmiştir. Biz İbn-i Abbas RA şöyle demiş diyoruz, Ebû Hüreyre RA böyle demiş diyoruz, İbn-i Mes'ud RA şöyle demiş diyoruz. Bu zatlar kimlerdir, bunları bilmeliyiz.

Ondan sonra sâlih kimselerin, iyi müslümanların, evliyâullahın tanınması, bilinmesi lâzım!.. Bunlardan sonra, yâni Peygamber Efendimiz'den sonra, enbiyâ ve mürselînden sonra, sahabe-i kiramdan sonra evliyâullahın, sâlihlerin bilinmesi lâzım!..

Bu hususta da kitaplar yazılmıştır. Meşhur velîlerin hayatları anlatılmış olan eserler Türkçeye tercüme edilmiştir. Fakat bunlar çok teferruatlı değildir, çok geniş değildir. Bütün güzel kaynaklar tercüme edilmiş değildir. Tercüme edilmemiş olan mühim kaynak kitaplardan bir tanesi de, işte bizim bugün okumakta olduğumuz *Tabakâtü's-Sûfiyye* isimli eserdir. Kitabın isminin mânâsı ne?.. Sûfilerden bazılarının kısım kısım, devir devir, tabaka tabaka, nesil nesil hayatlarını anlatan eser.

Anlattığı sùfileri beş tabakaya ayırmış kitabı yazan Abdurrahman es-Sülemî, beş devri, beş nesli anlatmış. Birinci tabakadan anlatmağa başlamış, beşinci tabakada bitirmiş bu kitabını.

Tabii sùfîler beş tabaka değildir, belki bin tabakadır. Ama o kendi zamanına kadar geçen 400 yıllık devre içinden bunları anlatmış, bu hizmeti görmüş. Allah razı olsun...

Demek ki bu kitabın içinde her tabakada yirmi tane velînin hayatı var, beş tabaka olduğuna göre 100 tane hayat hikâyesi, tercüme-i hal, biyografi var bu kitabın içinde...

Biz bu kitabı okumağa başladık. Niye bu kitabı seçtik?.. Çünkü bu kitap, Türkçeye tercüme edilmemiş olan bir kitap, Türkçesi yok. Biz okuyalım da, Türk halkı bilsin diye.

İkinci özelliği; bu kitabı yazan şahıs, her sözünü destekli, mesnedli, isnadlı söylemiş. Hani birisi bir laf söyler:

“—Niye söyledin bunu, nedir bunun kaynağı?..”
Söyleyemez. Bir arkadaşınız size bir söz söyler:

“—Nereden çıkarttın bunu?” dersiniz.

“—Bilmem, bir hocadan duydum.” der.
Söyleyemez kaynağını..

Bu kitap, söylediği her sözün kaynağını gösteriyor ve bize de araştırma imkânı veriyor. Kendisi da araştırma mahsulü bir eser.

Bu çok önemli... Neden?.. Sağlam bilgi öğreniyoruz, onun için; sağlam bir metod öğreniyoruz, onun için... Usûl öğreniyoruz.

Ben bu kitaba başladığım zaman, gençler de geliyorlar dersimi dinlemeğe... Dedim ki:

“—Kâğıt alın, kalem alın yanınıza, bunları yazın! Siz de dînî bir söz söylediğiniz zaman, kaynağını bilerek söyleyin! Mesnedsiz konuşmayın, isnadsız konuşmayın!”

Allah böyle buyuruyor. Ne ma'lum?.. Filanca ayette... Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor. Ne ma'lum?.. Filanca kitapta, falancadan rivayet edilmiş. Yâni kaynağını söyleyerek... Böyle olduğu zaman ilim temiz olur. İlmin içine yalan, hurafe karışmamış olur. İlim bozulmamış olur. İnsanlar yanlış şey öğrenmemiş olur, dosdoğru yolda giderler.

Onun için önemli; bu eser metod bakımından, usûl bakımından önemli... Çünkü, her şeyin aslını gösteriyor.

Bir de, çok mübarek bir profesörün eline geçmiş bu kitap, o profesör hazırlamış bunu baskıya. Kitabın içine, kitabın içindekilerden daha fazla bilgiyi o da eklemiş, Her şeyi aşağıda izah etmiş, not koymuş, açıklama koymuş; kitabın kıymeti üç misli, beş misli artmış. Neden?.. Çok güzel neşretmiş.

Bir şehir adı geçiyor, diyelim ki bir köyün adı geçiyor, Meselâ Nasrabad.. Nasrabad neresi?.. Sen bilir misin, bilmezsin. Ben?.. Ben de bilmem. Hemen o aşağıya not indirmiş: “Bu şehir falanca yerdedir, nüfusu bu kadardır, kıymeti şudur, mahsulü budur.” diye bilgi vermiş. Yâni, her şeyi böyle aşağıda açıklamış olduğu için, kitabın kıymeti üç misli, beş misli daha artmış. Onun için bu kitabı okuyoruz.

Kitabın kendisi güzel; bir... Neşreden bir alim adam, o da güzel eklemeler yapmış, kitabın kıymeti artmış; iki... Üçüncü bir sebep var: Bugün de Türkiyemizde ve İslâm aleminde sûfîler var, yâni mutasavvıflar var... Yâni dervişler, tarikatlar, şeyhler var...

Var ama, bazısı yanlış yolda... Bazısı hak, bazısı bâtıl... Bazısı alim, bazısı cahil... Bazısı sahih, bazısı sapık...

“—E nereden belli sapık olduğu?.. Bir misal ver Hocam, misal ver sözüne!..”

Ben filanca tarikattanım diyor, misafirine rakı ikram ediyor, içki ikram ediyor. Nerede bu?.. Arnavutluk'ta... Cumhuriyet gazetesinin muhabiri Arnavutluğa gitmiş, orada filânca tekkeye misafir olmuş. O tekkenin başındaki herif, alçak, buna rakı ikram etmiş. Adı tekke olduğundan, tekkelerin adını batırıyor... Yolu tarikat adında olduğundan, tarikatları batırıyor...

İslâm'da içki var mı?.. Yok, haram!.. Ne kendisi içebilir, ne başkasına sunabilir. İçmek de haram, sunmak da haram, satmak da haram, taşımak da haram... Her şeyi haram.

Adam hammal olsa, alnının teriyle yaşıyor olsa, kamyondan süpermarkete içkiyi omuzuna alıp oraya indiremez. Neden?.. Allah hammalına da lânet ediyor. Yalnız içene değil, hammalına bile lânet ediyor. İçemez.

Bu kendisi içiyor, karşısındakine de ikram ediyor. Bu bozuk bir yol. Mülümanlığın da adını batırıyor, tarikatın da adını batırıyor, tasavvufun da adını batırıyor.

Bazısı da, bu kadar açık bir şekilde sapık değil... Nasıl sapık?.. Biraz daha örtülü sapık... Sapık ama, bazısı da örtülü. Bazısı da cahil, bilmiyor. Pekiyi nereden konuşuyor. Duyduklarını, anladığı şekilde yarım yamalak satarak konuşuyor. Kendisinde bir hal yok, kendisinin mânevî hali yok, güzel hali yok, ama lafı çok... Laf ebesi derler, ağzından boyna laf çıkıyor. Millet de tabii bilmiyor, çok laf söylüyor bu diye, onun peşinde gidebiliyor.

Bir tane misal vereyim. Diyanet açıklama yaptı birisi hakkında, televizyonlarda konuşmalar yapıldı, yanlış yolda olduğunu söylediler. İşte bir misal...

Şimdi bu kitap, hep alim olan büyük zatları anlattığı için, biz burada gerçek tasavvufu öğreniyoruz. Uydurmayı değil, yalanı değil, cahilin cahilliğini değil, her şeyi bilen bilgili sùfilerin, evliyanın hayatını okuyoruz burada...

O da çok önemli!.. Neden önemli?.. Bu zamanın tasavvufu sevenleri, tarikata girenleri, derviş olanları doğruyu bilsinler diye... Bunlar büyük üstad, büyük alim... Onları okuyalım da, işin doğrusunu bilsinler diye bu kitabı okuyoruz.

İşte bu kitabın böylece, Allah'ın nasib etmesiyle, birinci tabakasını bitirmişiz, *(et-tabakatü's-sâniye)* ikinci tabakasına gelmişiz. *Yâni, yirmi tane evliyaullahtan meşhur büyük zâtın hayatı okunmuş, buraya gelmiş.*

Cüneyd-i Bağdâdî Hakkında Bilgi

Şimdi 2. tabakanın 1. şahsı... Kim?..

أَبُو الْقَاسِمِ الْجُنَيْدُ

(Ebü'l-kàsım, el-cüneyd) Cüneyd-i Bağdâdî dediğimiz zat...

Cüneyd-i Bağdâdî adını duymuşsunuzdur.

Söylemiştik ki eski derslerimizde, Arapça'da bir insanın isminin bölümleri vardır: Bir kendisinin adı vardır, bir künyesi vardır. Künye, kola takılan madenî levha demek değildi eskiden. Künye *ebû kelimesiyle, üm kelimesiyle yapılan isim grubu demek. Meselâ, Peygamber Efendimiz'in ismi Muhammed SAS... Künyesi ne idi? Ebû'l-Kàsım. Ebû'l-Kàsım ne demek? Kàsım'ın babası demek.*

Araplar, böyle asâletli insanlara ismiyle hitabı ayıp sayarlardı. "Yâ Muhammed!" demezlerdi. Beyefendi, asâletli, itibarlı kimselere ne derlerdi?.. "Ey falancanın babası!" Peygamber Efendimiz'e ne derlerdi: "Yâ Ebe'l-Kàsım!" Ne demek? "Ey Kàsım'ın babası!" Bu bir hürmet ifadesi... Böyle ebû kelimesiyle yapılan tamlamalara künye deniliyor.

Başka nesi vardır isminde?.. Babasının adıyla beraber zikredilir. Meselâ, Peygamber Efendimiz'in ismi Muhammed, babasının adı Abdullah. Ebü'l-Kàsım Muhammedü'bnü Abdi'llah.

Abdullah'ın oğlu Ebû'l-Kàsım Muhammed. Baba adını da kullanırlardı. Türkçe'de de baba adını kullanmak vardır. Meselâ, Köroğlu diyorlar. Meselâ, Hatipoğlu diyorlar. Meselâ; İmamoğlu diyor... Bu bir lakaptır yâni. Kendisinin değildir, babasının adıyla anılması.

Bir de her insanın lakabı vardır. Meselâ, Sarı Saltık... Adamın adı, mübarek zâtın adı Saltık. Sarışınmış, lakabı öyle, Sarı Saltık diyorlar. Ak Şemseddin... Ak Şemseddin. Saçları beyazmış veya kaşları beyazmış veya sakalı beyazmış, Ak Şemseddin demişler. Bu da lakaptır.

Şimdi gelem Ebû'l-Kàsım el-Cüneyd.

مِنْهُمْ الْجُنَيْدُ بْنُ مُحَمَّدٍ أَبُو الْقَاسِمِ الْخَزَّازِ وَكَانَ
أَبُوهُ يَبِيعُ الزُّجَّاجَ فَلِذَلِكَ كَانَ يُقَالُ لَهُ
الْقَوَارِيرِيُّ

(Minhümü'l-cüneydü'bnü muhammedin ebû'l-kàsımı'l-hazzâz ve kâne ebûhu yebîu'z-zücâc.)
Bu evliyâullahtan birisi de, kitabımızda anlattığımız evliyâullahtan birisi de Cüneyd'dir. İsim nedir: Cüneyd, el-Cüneyd. Babasının ismi nedir: Muhammed. Muhammed oğlu Cüneyd. Künyesi nedir?.. Ebû'l-Kàsım. Demek ki Peygamber Efendimiz gibi künyelenmiş. Hazzâz imiş. Hazzâz da ipekçi demek, ibrişimci demek. Belki ibrişimi ibrişim olarak satıyor, belki kumaşın üstüne ibrişimden sarma nakışlar yapıp satıyor, nakkaş gibi. O mânâyâ gelen bir kelime hazzâz.

Babası cam eşya satarmış. (Ve kâne ebûhu yebîu'z-züccâc) Züccâciyeci diyoruz şimdi. Cam eşya satarmış babası. (Felizâlike kâne yukâlû lehû) Bu sebepten de ona el-Kavârîrî de denirdi. Cüneyd-i Bağdâdî'ye. El-Bağdâdî nedir?.. İsm-i nisbesidir, nereli olduğunu gösteriyor. Kavârîrî de denilirdi. Neden?.. Cam eşya satardı da onun için. Camdan yapılmış bardaklar, sürahiler filân sattığından.

(Asluhû min nihâvend) Aslı Nihâvend şehrinden idi. Aşağıda şimdi, Nihâvend'in neresi olduğunu anlatıyor:

بَلَدَةٌ مِنْ بِلَادِ الْجَبَلِ قَدِيمَةٌ بَيْنَهَا وَبَيْنَ هَمْدَانَ
ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فَتَحَتْ سَنَةَ تِسْعَ عَشْرَةَ أَوْ عِشْرِينَ
أَوْ إِحْدَى وَعِشْرِينَ فِي خِلَافَةِ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ

(Beldetün min bilâdi'l-cebel, kadîmetün) İran'la Irak arasındaki Cebel mıntıkasında eski bir şehirdir Nihâvend. (Beynehâ ve beyne hemedân selâsetü eyyâm) Hemedan şehriyle bunun arasında, üç günlük mesafe vardır. (Fütihat senete tis'a aşer) 19 hicrî senesinde müslümanlar tarafından burası fetholundu.

Yâni, Peygamber Efendimiz'in Medine-i Münevvere'ye hicretinden 19 sene sonra müslüman askerler, el-hamdü lillah Arabistan'ı tamamen fethetmişler, Suriye'yi fethetmişler, Irak'ı fethetmişler, İran'ın hududuna gelmişler. Irak'la İran'ın arasındaki, bizim memleketimize yakın tarafları zorlamağa başlamışlar.

19 senesinde bu Nihâvend şehrini fethetmişler. Ta o zaman, Hazret-i Ömer zamanında müslüman olmuş.

Bizim Güneydoğu Anadolumuz da Hazret-i Ömer zamanından beri İslâm'dır, Hazret-i Ömer zamanına dayanır. Bütün o diyarlar, Diyarbakır vs. o zamandan fethedilmiştir. Diyarbakır, Batman, Adıyaman vs. hepsi Hazret-i Ömer zamanından beri, *Lâ ilâhe illallâh okunan İslâm diyarıdır. Orası köklü bir İslâm diyarıdır. Ahalisinin çoğu da fatihlerin evlatlarıdır, Arap kökenlidir. Orayı fetheden insanların evlatlarıdır. Kimisi Kürtçe konuşur, kimisi Arapça konuşur, kimisi Türkçe konuşur; hepsi kardeştir.*

(Fî hilâfeti umere'bni'l-hattâb) Hazret-i Ömer'in halifeliği zamanında fethedilmiş bir yer.

Bak, kitabı hazırlayan insan bizi rahatlattı. Nihâvend neresidir diye meraklan kurtulduk. Aşağıda anlattı. Tarihini de anlattı, mesafesini anlattı. İşte bizim Hakkâri'den, Urfa'dan biraz aşağıya gidiverdin mi, oradaymış. Cüneyd-i Bağdâdî oradanmış, o mıntıkadanmış. Aslı oradanmış da Bağdat'a gelmiş, yerleşmiş.

Neden?.. Bağdat o zaman, yâni Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'nin zamanında İslâm âleminin kalbi idi. İslâm medeniyetinin en büyük nümûnesi idi. İlmin merkezi idi. Çok büyük bir yerdi.

“—E niye böyle ‘öyle idi’ diyorsun hocam?..”

Bir kere Moğollar istilâ ettiler, mahvettiler orayı. Moğallar geldiler, yâni müşrik, müslüman değil, kâfir. Moğollar Orta Asya'dan, Çin'den, Moğolistan'dan, o taraflardan büyük kalabalıklar halinde geldiler, İslâm Alemini çiğnediler. İslâm devletleriyle savaşıp yendiler, ezdiler, şehirleri yaktılar, yıktılar, Bağdat'a geldiler. Hülagü zamanında Cengiz Han'ın orduları, Moğollar, onun torunlarının orduları Bağdat'a geldiler, adamları kestiler, kestiler, kestiler, kestiler, kestiler... O Bağdat'ın nehri kırmızı rekli aktı kanlardan, kıpkırmızı aktı aşağıya doğru. O Bağdat'ın içinden geçen Dicle nehri kırmızı aktı. Çünkü, kâfir adamlar. Yağma ettiler. Paralar, eşyalar, antikalar, hepsi gitti.

Kütüphanelerin hepsini Dicle nehrine attılar, nehrin içine attılar. Tabii mürekkepler suda eridi, bu sefer de nehir simsiyah aktı. Ama İslâm Aleminin en büyük kitapları suya gitti. Yâni Moğolların yaptığı tahribatın büyüklüğünü anlata anlata bitiremeyiz. Kâfir adamlar, mü'min değil, müslümanların düşmanı.

E sonra ne oldu?.. Asırlar geçince, onlar da İslâm'ın hak din olduğunu anladılar, müslüman oldular ama, ilk başta o büyük tahribatı yaptılar.

Anadolu'yu da yaktılar yıktılar. Sivas'ı yaktılar, Anadolu'nun öbür şehirlerini yaktılar, yıktılar, Konya'ya kadar geldiler. Her yere adamlarını yerleştirdiler, çok zulümler yaptılar. Sonra toparlandılar, sonradan müslüman oldular. Gazan Mahmud Han zamanında İslâm'ı kabul ettiler ama, müslüman oluncaya kadar da İslâm Alemine çok zarar verdiler.

Müslümanları çok kestiler, öldürdüler.

Bizim Kübreviyye Tarikatımızın pîri, Necmeddin-i Kübrâ Hazretleri, bunlar Harezm'e girerken;

“—Efendim gidelim!” demişler, O ihtiyar haliyle:

“—Yok! Ben bunlarla cihad edeceğim.” demiş.

Önüne taşları yığmış... Eskiden taşları böyle uzunca bir bezin içine koyup, kafanın üzerinde çevirip çevirip çevirip atarlarmış. Tabii elle atmaktan daha öteye gidiyor o zaman. Çünkü çevirmekten bir hız kazanıyor, buna sapan derlermiş. Yâni, çocukların yaptığı lastik sapan değil de, böyle bir sapan çeşidi varmış. Taşı almış, belli bir bezin içine, şekli belli olan bir bezin içine koyarlarmış, kocaman bir taş şu kadar, bunu atmak istesen üç metre öteye atar ama başının üstünde çevirip çevirip, ustalıkla bir şekilde nişan alıp karşıya savurduğu zaman, kocaman bir taş geliyor düşmanın göğsüne, kafasına güp diye. Kafasına çarpıyor, attan deviriyor.

Sapanla taş atmak... O zaman top yok, tüfek yok, kılıç var, ok var, bir de sapan var. Taşlar... İşte al sana düşmanla savaşmak için silah, taş. Mübarek, taşları önüne yığmış, taşlar bitinceye kadar Moğol askerlerine atmış, Moğol askerleri şehid etmişler Necmeddîn-i Kübrâ Efendimiz'i. Çok büyük ârif, tarikat pîri, tarikatı kuran büyük zâtlardan birisi.

Bağdat eskiden böyle bir yerdî. Eğer Bağdat yakılıp yıkılmasaydı, o eserler zamanımıza kalsaydı neler gelecekti kim bilir... Allah bilir. Biz bilemiyoruz.

Neler gitti Dicle'nin içine, hangi kıymetli kitaplar gitti.

Kitapların kıymetini şöyle anlatayım size:

Adamın birisi babasından, dedesinden kalma bir yaldızlı kitabı almış eline, satacak. Kıymetli olduğunu anlıyor da, ne kadar kıymetli olduğunu bilmiyor. Kitabı kitaptan anlayan, kitabı seven kimse bilir, parasını o verir. Bizim Fatih Caddesi üzerinde bir kütüphane vardır, caddeye böyle biraz çıkıntılı; Ali Emîrî kütüphanesi derler ona. Fatih durağında, cadde üzerinde Ali Emîrî kütüphanesi vardır. Medresedir orası. Diyarbakırlı Ali Emîrî Efendi, orada o medresenin idaresine sahip, orada duruyormuş. Bu adam elindeki bu kitabı almış, getirmiş Ali Emîrî Efendi'ye:

“—Bunu satmak istiyorum, alır mısınız?..” Meraklı ya Ali Emîrî Efendi, bakmış;

“—Alırım.” demiş.

Dünyada bir tane, çok kıymetli bir kitap.

“—Sen odaya gel!” demiş.

Medresenin odasına kitabın sahibini almış, “Buyur gel.” demiş.

O da para verecek galiba diye medresenin odasına girmiş.

“—Sen burada otur.” demiş.

Çıkarken demir kapıyı çekmiş, kapatmış.

Demir kapı, medrese duvarları kalın, kesme taştan. Camlar da böyle şu demirlerden. Dışarı camdan çıkamaz, kapı da demir kapı...

Kilitlemiş, adam içeride... Yumrukluyor, hapiste kalmış gibi.

“—Yâhu, beni buraya niye hapsedtin?..”

Dosdoğru ahbabını dolaşmağa gitmiş.

“—Yâhu çok kıymetli bir kitap geldi, bana borç verin!” filân diye 8 altın tedarik etmiş.

Bugün, bir altın 960 bin lira yâni 1 Milyon. 8 Milyon demek o zaman. 8 Milyon istiyor kitaba... Onu tedarik etmiş, gelmiş. Demir kapıyı gıcırırt açmış, adama parayı vermiş, kitabı almış.

Yâni niye böyle yapıyor?.. Adam beklemez, gider, bir daha bulamam diye korkusundan yapıyor kitabı sevdiğinden. Kitap kaçmasın diye. Adamı hapsedmiyor, kitabı hapsediyor. Kitap kaçmasın diye.

Düşünün, böyle bir kitap bazen paha biçilmeyecek kadar kıymetli olur, dünyada bir tane olur, içinde çok kıymetli bilgiler olur. Nice kitaplar atılmış Dicle nehrinin içine Bağdat şehrinde... Halifelerin yaşadığı, sarayların olduğu Bağdat'ta ne kadar zâyiât olduğunu oradan anlayın!..

Cüneyd-i Bağdâdî Bağdat'a yerleşmiş.

أَصْلُهُ مِنْ نِهَاوَنْدَ وَمَوْلِدُهُ وَمَنْشَوُهُ بِالْعِرَاقِ
كَذَلِكَ سَمِعْتُ أَبَا الْقَاسِمِ النَّصْرَ ابْنَ أَبِي يَقُولُ

(Asluhû min nihâvend, ve mevlidühû ve menşeuühû bi'l-ıraq) “Aslı Nihâvend şehrinden ama doğması, yetişmesi Irak'ta oldu. (Kezâlike

semi'tü ebe'l-kàsımı'n-nasrâbâziyyi yekülü) Ebü'l-Kàsım Nasrâbâzî isimli alimden, böyle söylediğini duydum.” diye kaynak söylüyor.

c. Cüneyd-i Bağdâdî'nin Hocaları

Cüneyd-i Bağdâdî için söylüyor şimdi yazar:

وَكَانَ فَقِيهًا تَفَقَّهَ عَلَى أَبِي ثَوْرٍ وَكَانَ يُفْتَى فِي
حَلَقَتِهِ

(Ve kâne fakîhen) “Cüneyd-i Bağdâdî sòfîydi ama, fakihti.”

Fakih ne demek? Fıkıhı çok iyi bilen demek. İlmihali, İslâm fıkıhını, hukukunu çok iyi bilen demek. Bir insan İslâm'ın ahkâmını iyi bilirse, o çok kıymetli olur. Hele hele sòfîlerin, tarikat erbâbının İslâm'ın fıkıhını çok iyi bilmesi lâzım!..

Fıkıhı bilmiyor... Namaz nasıl, ne yaparsa namaz bozulur, ne söylerse günah olur, ne yaparsa yanlış olur?.. Bunu bilmiyor. E bu adama uyulur mu?.. Bilmiyor, cahil. Yalan söyler, yanlış söyler. Fıkıh çok önemli... Her şeyin aslı, çözümü fıkıh ilminde olduğundan, bir insanın mutlaka fıkıhı çok iyi bilmesi lâzım!..

Cüneyd-i Bağdâdî fakih imiş, yâni Fıkıhı çok iyi bilen bir kimseymiş. Yâni Kur'an'ı biliyor, hadis-i şerîfleri biliyor, Allah'ın emirlerini biliyor, yasaklarını biliyor, ince meseleleri biliyor, fakih.

(Tefakkaha alâ ebî sevrin, ve kâne yüftî fî halkatihî) Ebû Sevr'in meclislerinde, derslerinde fıkıhı öğrendi. Ona devam edip, o zaman fakih oldu.

Bu Ebû Sevr de kimmiş? Ebû Sevr, künyesi oluyor, asıl adı değil. Ebû Sevr kimmiş?

إِبْرَاهِيمُ بْنُ خَالِدِ بْنِ الْيَمَانِ أَبُو ثَوْرٍ الْكَلْبِيُّ
الْفَقِيهِ أَحَدُ الْأَئِمَّةِ الْمُجْتَهِدِينَ كَانَ مِنْ أَيْمَةِ
الدُّنْيَا قَالَ عَنْهُ أَحْمَدُ بْنُ حَنْبَلٍ أَعْرِفُهُ بِالسُّنَّةِ
مُنْذُ خَمْسِينَ سَنَةً وَهُوَ عِنْدِي فِي صَلَاحِ الثَّوْرِيِّ
مَاتَ سَنَةَ أَرْبَعِينَ وَمِائَتَيْنِ

(İbrâhimi'bni halidi'bni'l-yemân, ebû sevrini'l-kelbiyyü'l-fakîh) Adı İbrâhim'miş, babası Hâlid'miş, dedesi Yeman'miş. Benî Kelb kabilesindenmiş. (Ehadü'l-eimmeti'l-müctehidîn) İctihad yapabilecek kadar önde gelen fıkıh alimlerindenmiş Cüneyd'in hocası. İyi hoca iyi talebe yetiştirir. Hoca iyiyse, talebe de iyi olur. Hocası müctehid fakihmiş, yâni ictihad yapabilecek derecede kıymetli. (Kâne min eimmeti'd-dünyâ) Dünyanın imamlarından idi.

(Kâle anhu ahmedi'bni hanbel) Hanbelî Mezhebi'nin imamı Ahmed ibn-i Hanbel onun hakkında, yâni Cüneyd'in hocası hakkında diyor ki: (A'rifuhû bi's-sünneti münzü hamsîne seneh) "50 yıldan beri tanırım o mübarek zâtı, sünnet

bilgisinden, hadis bilgisinden dolayı.” Bak fakih hoca, ama sünneti de iyi biliyor. İşte sünneti bilmek de çok önemli. Bir insanın sünnet-i seniyyeyi bilmesi de çok önemli. Çünkü, fıkhnın temeli Kur’an-ı Kerim ve sünnet.

(Ve hüve indî fî salâhi’s-sevrî) “Benim nazarımda o Süfyân-ı Sevrî Hazretleri kadar salâhiyetli, kıymetli insandır.” demiş.

Süfyân-ı Sevrî mezhep kurmuş insan. Süfyân-ı Sevrî’yi geçtiğimiz derslerde anlattık. Allahu a’lem cennetlik olduğu kesin bir insan, Süfyân-ı Sevrî. Süfyân adı bize biraz garip geliyor, yâni biz şimdi o ismi sevmiyoruz belki. O devirde öyle değil. Süfyân es- Sevrî cennetlik bir insan. Nereden biliyoruz?.. O hikayeyi anlatmıştık, bir daha anlatalım. Şimdi burada yeni cemaat var.

Süfyân-ı Sevrî, yine zamanın en büyük âlimlerinden Abdullah ibni’l-Mübârek’in meclislerine gelirmiş. Abdullah ibni’l-Mübârek hadis anlatıyor ya Süfyân-ı Sevrî de onun dersini dinlemeğe gelirmiş. E o alim, niye geliyor, o da âlim, bu da alim?.. Mücevherin kıymetini kuyumcu bilir de ondan. Bu ilmin güzelliğini gördüğü için onun dersine gelirmiş.

Ama bir gün kızmış. Son bir gün... Abdullah ibni’l-Mübârek’e çatmış. Bunların şakası da yoktur haa. Böyle mübareklerin yanında dine aykırı bir şey yaparsan kızıverirler, azarlarlar, bastonu varsa kafana da vuruverirler, sırtına da vururlar. Bunları ciddidir. Bunların yanında öyle laubali olmak falan yakışık almaz. Ne olacağı belli olmaz, kızarlar.

Ciddi insanlar. Allah için kızarlar, Allah için severler, Allah için dosdoğru olurlar. Süfyân-ı Sevrî kızmış Abdullah ibni'l-Mübârek'e bağırmış.

Demiş:

“—Bundan sonra senin toplantına gelmeyeceğim!” Hakikaten gelmedi ondan sonra.

“—Bundan sonra senin toplantına gelmeyeceğim, bu hadis dersine gelmeyeceğim işte!”

“—E neden?..” Ötekisi de sinirlenmiyor. “Dur bakalım kızıyor bana ama neden kızıyor?..”

“—Yahu konağının cariyeleri terbiyesiz... Terbiye vermemişsin cariyelerine, konağındaki hizmetçi kızlara, genç kızlara terbiye vermemişsin. Ben senin yanına gelirken konağına, derse gelirken yukarıdan bana işaret ettiler, ‘Seni çok seviyoruz.’ dediler. ‘İşte seninle evlenmek istiyoruz.’ dediler, laf attılar bana.” demiş. Kızmış kızmış, “Gelmem bir daha senin konağına!”

Haklı... Abdullah ibn-i Mübârek hiç sesini çıkartmamış, başını önüne eğmiş. O da köpürmüş, bağırmış, gitmiş. Gittikten biraz sonra arkadaşlarına demiş ki:

“—Hadi gelin Süfyân-ı Sevrî Hazretleri'ne gidelim, cenaze namazını kılalım, son vazifemizi yapalım onlara.”

Gitmişler hakikaten Süfyân-ı Sevrî vefat etmiş. O bağıran alim evinde vefat etmiş.

Gitmişler tabii yıkamışlar, kefenlemişler, namazını kılmışlar defnetmişler filan...

“—Hocam, nereden bildin onun vefat edeceğini?..” Diyor ki:

“—O hani bana bağırdı ya, ‘Senin cariyelerin terbiyesiz, yukarıdan bana laf attılar, ‘Ah biz seni çok seviyoruz, gel seninle evlenmek istiyoruz.’ filan dediler ya, —denir mi böyle şey— dediler ya, benim evimde cariye yok ki. Benim konağımnda cariye yok. Evde cariye mariye yok canım.”

E peki Abdullah ibn-i Mübarek neyi gördü?.. Hurileri gördü, huri kızlarını. Huri kızlarını gördü. Huri kızları diyorlar ki:

“—Durma artık şu dünyada yâ! Özledik seni. Allah seni bize yazmış, sen cennette bizim eşimiz olacaksın, özledik, seninle evlenmek istiyoruz, gel!” demişler.

Oradan anlıyor vefatını. Yukarıda cariye filan yok ki. O cariye gördüğüne göre, o cariyeler de “Seni seviyoruz, özledik, gel artık evlenelim!” dediğine göre, anlamış hurilerin çağırdığını, vefat edeceğini.

Süfyân-ı Sevrî böyle bir insan. Anladınız mı işin aslını faslını, kökünü. Öyle bir insan Süfyân-ı Sevrî, cennetlik yâni. Huri kızları “Artık dayanamıyoruz, gel!” demişler, öyle vefat etmiş.

Mezhep imamı, İmâm-ı Âzam gibi, Ahmed ibn-i Hanbel gibi bir insan. Ahmed ibn-i Hanbel ne diyor, Cüneyd’in Fıkıh hocası için:

“—Süfyân-ı Sevrî ile aynı salâhiyette idi.” diyor.

Demek ki Cüneyd-i Bağdâdî'nin hocası da hocaymış. Tamam. İyi hocaların, kuvvetli hocaların iyi, kuvvetli talebeleri olur. İyi yetişmiş. Tam verir ilmi, güzel ilim öğretir, o da iyi yetişir. Cüneyd'in iyi olacağı da, hocasından belli... Hocası mezhep imamları kadar salâhiyetli kimse ve müctehid; ictihad edecek kadar da ilimde ileri.

Başka?.. (*Fekâne yüftî fî halkatihî*) Cüneyd-i Bağdâdî hocasının dersi esnasında, ders halkasında... Eskiden halka şeklinde otururlardı, hoca anlatırdı, ders halkası deniliyor. Bizim de şimdi bu halkamızdır. Bu da bizim halkamız... Yâni biz Tabakâtü's- Sûfiyye'yi okuyoruz, bu kardeşler de Tabakâtü's-Sûfiyye'yi dinliyor. Bizim de halkamız bu. (*Fekâne yüftî fî halkatihî*) Yâni Cüneyd-i Bağdâdî, hocası o Ebû Sevr'in yanında, toplantısında, halkasında kendisine soru soranlara fetvâ verirdi.

Bu neyi gösteriyor? Cüneyd-i Bağdâdî'nin de fıkıhta çok yüksek olduğunu gösteriyor, hocasının da ona bu salâhiyeti verdiğini gösteriyor. Terbiyesizlik yapmaz yoksa, hocama sorun der. Birisi kendisine gelse, bir şey sorsa;

“—Hocam burada, ona sor!” der.

Kendisi fetvâ verirdi, ne demek bu? Belki hocası ona demiş ki: “—Her adamı bana gönderme, sen cevaplandır!” demiş.

Belki kendisine soru soranlara:

“—Gidin Cüneyd size anlatsın!” demiş belki.

Ondan orada fetva veriyor. Bu da Cüneyd-i Bağdâdî'nin fıkıhtaki üstünlüğünü gösterir.

وَصَحِبَ السَّرِيَّ السَّقَطِيَّ وَالْحَارِثَ الْمُحَاسِبِيَّ
وَمُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ الْقَصَّابِ الْبَغْدَادِيِّ وَغَيْرِهِمْ

(Ve sahibe's-seriyyi's-sakatiyye, ve'l-harise'l-muhasibiyye, ve muhammede'bne aliyyini'l-kassâbe'l-ba'dâdiyye ve gayrahû) Cüneyd-i Bağdâdî şu adları sayılan büyük evliyâullahla da, onların meclislerine de devam edip, sohbetlerine de iştirak edip onlarla da bulunmuş, onlardan da istifade etmiş. Kim bunlar?

Birisi: Seriy-i Sakatî... Bu Serîy ismini, bazıları Sırrı yazıyorlar Türkçe kitaplarda, yanlıştır. Sırrı değil, Serîy, ye harfi iki tane. Es-Serîyy es-Sakatî. Bu büyük alimlerden, evliyâullahtan birisi.

(Ve'l-hàrise'l-muhàsebî) Bu da meşhur bir zâttır, kitap yazmıştır, İhyâ-i Ulûm gibi eser yazmış bir kimsedir Hâris-i Muhasibî.

(Muhammede'bne alî el-kassâbe'l-bağdâdî) Bu da meşhur bir şahıstır, Bağdat'lıdır. Cüneyd'in hocasıdır bu Bağdat'lı, Muhammed ibn-i Alî el-Kassâb denilen şahıs.

Aşağıda dipnotta, bu kitabı hazırlayan şahıs bize bilgi veriyor:

مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَبُو جَعْفَرٍ الْقَصَّابِ الصُّوفِيِّ قَالَ
أَبُو عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ السُّلَمِيِّ
مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ الْقَصَّابِ بَغْدَادِيِّ كَانَ أَسْتَاذُ
الْجَنَيْدِ وَكَانَ الْجَنَيْدُ يَقُولُ النَّاسُ يُنْسِبُونَنِي
إِلَى سَرِيٍّ يَعْنِي السَّقَطِيَّ وَكَانَ أَسْتَاذِي مُحَمَّدًا
الْقَصَّابِ مَاتَ أَبُو جَعْفَرِ الْقَصَّابُ سَنَةَ خَمْسٍ
وَسَبْعِينَ وَمِائَتَيْنِ

Bu zât-ı muhteremin, bu büyük adamın künyesi Ebû Ca'fer idi. Ebû Ca'fer Muhammed ibn-i Ali el-Kassâb. Ebû Ca'fer künyesi, Muhammed ismi, Ali babasının ismi, el-Kassâb lakabı, el-Bağdâdî nisbesi.

(Ve kâne'l-cüneydü yekülü) Cüneyd derdi ki: (En-nâsü yünsibûnenî ilâ seriyyin –ya'ni's-sakatiyye– ve kâne üstâzî muhammedeni'l-kassâb) “İnsanlar beni Seriy-i Sakatî'nin talebesi diye söylüyorlar, beni ona bağlı diye gösteriyorlar; aslında ben Muhammed ibn-i Ali el-Kassâb'ın talebesiyim.” diyor. Cüneyd- i Bağdâdî kendisi söylüyor bunu. Demek ki asıl hocası Seriy-i Sakatî değilmiş, Muhammed ibn-i Ali el-Kassâb el-Bağdâdî imiş.

(Mâte senete hamsin ve seb'îne ve mieteyn) 275 senesinde vefat etmiş. Hangi 275 bu?.. Peygamber Efendimiz'in hicretinden sonra, kamerî 275 sene geçmiş, o zaman vefat etmiş.

Kamerî sene ile hicrî sene arasında ne fark var?.. 11 gün fark var. Her sene 11 gün fark eder. Kamerî sene şemsî seneden 11 gün kısadır. Bizim şimdi kullandığımız mîlâdî sene, şemsî sene 365 gündür, kamerî sene 354 gündür. 11 gün küsür saat fark vardır. Bu ne yapar?.. 33 senede bir sene eder. 33 senede bir sene artar kamerî sene. Anladınız mı?.. İki beraber başlasalar, 33 sene sonra beraber olmazlar, kamerî sene bir sene fazla olur. 33 sene daha geçerse, iki sene fazla olur.

Şöyle anlatayım: Meselâ, aramızdaki cemaatten ak sakallı bir amca... Kaç yaşındasın amca?.. 89 yaşındayım, 87 yaşındayım... Haa, aslında 87 senede üç sene kadar ileri gidecek kamerî sene. Kamerî seneye göre 92 yaşındadır, 89 değil, 92 yaşında. 60 yaşında falanca... 60 yaşında değil, 62 yaşında. Çünkü, altmış senede iki sene kadar fark eder. Öyle. Yâni bir insanın ömründe bile iki sene, üç sene fark ediyor. Ben 33 yaşındayım. Hayır! Sen kamerî seneye göre 34 yaşındasın, 34 Ramazan gördün demek yâni, meselâ. İşte böyle farkı vardır.

Buna göre, 275 senesinde öldü demek, Peygamber Efendimiz'in hicretinden 275 kamerî sene geçtiği zaman vefat etmiş demek. Kamerî sene de 275 senede 9 sene kadar fark eder. Yâni bizim hesabımıza göre 266 sene geçmiş, 622'ye

266 sene ekleyeceğiz. 888’de filan vefat etmiş bizim hesabımıza göre.

وَهُوَ مِنْ أَيْمَّةِ الْقَوْمِ وَسَادَتِهِمْ مَقْبُولٌ عَلَى جَمِيعِ
الْأَسِنَّةِ

(Ve hüve min eimmeti’l-kavmi ve sâdetihim)
“Bu Cüneyd-i Bağdâdî kavmin imamlarından idi.” Şimdi Arapça’yı bilenler ama, Arapça’nın inceliklerini bilmeyenler bu cümleyi böyle tercüme ederler. (Ve hüve) “O, yâni Cüneyd-i Bağdâdî, (min eimmeti’l- kavm) kavmin imamlarından idi.”

Buradaki kavm demek, sûfîler demek. Onları anlatıyor, tabakâtü’s-sûfiyyeyi anlatıyor. Kavm dediği, burada halk demek değil, mutasavvıflar demek. Mutasavvıfların imamlarındandır. İmam da, camide namaz kıldıran demek değil, önder demek. “Mutasavvıfların önderlerinden idi Cüneyd-i Bağdâdî.”

(Min eimmeti’l-kavm) demek, kavmin imamı idi demek değil. Öyle tercüme edersen, yanlış olur. Herkes sanır ki Cüneyd-i Bağdâdî bir camide imammış, kavmin imamıymış. Bağdat’ın acaba hangi camisinde imamdı diye düşünür durur. Öyle değil. (Eimmeti’l-kavm) demek, tasavvuf erbâbının önderlerinden demek. İmam sözü o zaman çok büyük, şimdiki gibi küçük bir meslek ismi değil.

İmâm-ı Âzâm ne demek?.. Fıkıhta en büyük hoca demek. Öyle sıradan bir şey değil. İmam sözünü herkese kullanmazlar.

(Kâne min eimmeti'l-kavm) “Mutasavvıfların önderlerinden idi Cüneyd-i Bağdâdî. (Ve sâdetihim) Sâdetinden idi.” Biz sâdet kelimesini, sâdât diye kullanıyoruz. Sâdât. Halbuki Araplar daha ziyade sâdet diye kullanırlar. (Min sâdetihim), seyyidlerinden demek. Yâni tasavvuf erbâbının önderlerinden ve soylularından, seyyidlerinden idi Cüneyd-i Bağdâdî, yâni asaletlilerindendi. Sâdetihim demek; tasavvuf erbâbının efendilerindendi, soylularındandı demek.

Görüyorsunuz... Tabii biz burada bu kitabı Arapçasından okuyoruz. Neden Arapçasından okuyoruz?.. Kitap iyi anlaşılсын diye. Bu kitap çok mühim bir kitap olduğundan. Görüyorsunuz, Arapça'yı bildim sananlar bile, bazen tercümeleri yanlış yaparlar, işin iç yüzünü bilmezlerse... Bunu aynen tercüme edelim: “Cüneyd-i Bağdâdî kavmin imamlarındandı ve seyyidlerindendi.” Sanır ki cami imamıydı, sanır ki Peygamber Efendimiz'in evladı olan seyyid demek istiyor... Hayır! Ne o, ne o... “Tasavvuf erbâbının önderlerindendi ve soylularındandı, en efendilerinden, en kıymetlilerindendi.” demek.

(Makbûlün alâ cemî'l-elsineh) “Bütün diller üzerinde makbuldü.” Yâni herkesin kabul ettiği, medhettiği, sevdiği insandı Cüneyd-i Bağdâdî. Evet, işte öyle bir insandı Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri.

Cüneyd-i Bağdâdî hakkında, aslında çok şeyler söylememiz lâzım, Cüneyd-i Bağdâdî'yi çok iyi tanımamız lâzım! Burada birazcık daha okuyalım, sözümü öyle bitireyim:

تُوفِّي سَنَةً سَبْعٍ وَتِسْعِينَ وَمِائَتَيْنِ يَوْمَ نَيْرُوزِ
الْخَلِيفَةِ يَوْمَ السَّبْتِ وَقِيلَ تُوفِّي فِي آخِرِ سَاعَةِ
مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ وَدُفِنَ فِي يَوْمِ السَّبْتِ سَمِعْتُ أَبَا
الْحَسَنِ بْنِ مِقْسَمٍ يَذْكُرُ ذَلِكَ

(Tüvüffiye senete seb'in ve tıs'îne ve mieteyn) Cüneyd-i Bağdâdî 297 senesinde öldü. 297 senesi ne demek? 297'nin içinde kaç tane 33 geçmiş, onu düşüneceğiz. Aşağı yukarı 9 tane geçti. 9'u çıkaracağız, 288, 622'ye 288'ı ekleyeceğiz, 910. Demek ki aşağı yukarı Cüneyd-i Bağdâdî 910 yıllarında filan ölmüş mîlâdî.

Biz Türkiye'deki müslümanlar o zaman neredeydik?.. Orta Asya'daydık. Anadolu'nun fethi 1071 yıllarında oluyor. Bu Cüneyd-i Bağdâdî Anadolu'nun Malazgirt Zaferi'nden 150-160 yıl daha önce yaşamış, vefat etmiş Bağdat'ta.

(Yevme neyrûzi'l-halîfeh) Halîfenin neyrûzunda ölmüş. Neyrûz ne demek?.. Cülûs bayramı demek. Yeni bir halife halife olmuş, onun şenliği yapılırken Cüneyd-i Bağdâdî'nin cenaze namazı kılınmış, vefat etmiş, gömülmüş. (Yevme's-sebt) Vefatı Cumartesi günü olmuş.

(Ve kîle: Tüvüffiye fî âhiri saatin min yevmi'l-cumuah ve düfine fî yevmi's-sebt) Parantez içinde, köşeli parantez içinde diyor ki:

Denildi ki:

“—Cuma gününün son saatlerinde vefat etti, cumartesi günü içinde gömüldü.” diyor.

Bu da bir yerden alınmış bir izahâttır. Bu da güzel tabii. Yâni, kitabı neşreden şahıs alim olduğundan, her şeyi güzelce yerli yerine yerleştiriyor.

Cumanın son saati ne zamandır?.. Bir kere gece midir, gündüz müdür onu söyleyin!.. Gündüzdür. Cumanın son saati, ikindiden sonraki saatlerdir. Cuma günü akşam güneşin batmasına yakın olan zamandır. Demek ki, cuma namazı kılınmış, ikindi olmuş, güneş batmağa yakınken bir güneş daha batmış, Cüneyd-i Bağdâdî vefat etmiş. Cumartesi günü de gömülmüş.

Cumartesi ne zaman başlar?.. Akşam ezanı okundu mu cumartesi başlamıştır artık. Vefat ettikten sonra hazırlıkları yapacaklar, yıkayacaklar, kefenleyecekler, ne zaman gömdülerse; cumartesi gömülmüş. O zaman halife tahta çıkıyormuş. Onlara bakarsak, tabii bizim de buraya gelirken bir çalışma da bizim yapmamız lâzım. Ben buraya oturmuşum, başıma kavuğu geçirmişim, kitabı önüme almışım, size anlatıyorum.

Bir çalışma da benim yapmam lâzımdı. Ne yapmam lâzımdı?.. “910 tarihinde hangi halife başa geçiyormuş, kimmiş adı?” filan diye onlara bakmam lâzımdı. Benim de evimde kitapları, ansiklopedileri, tarihleri karıştırıp, ter döküp, uğraşıp size onu getirmem lâzımdı. Bu kitabı neşreden, aşağıya bu konuda not yazmamış. Onu da ben yapmalıydım, size tam anlatmalıydım. Filanca halife başa geçtiği günden bir gün evvel, akşam ölmüş, o gün gömülmüş demeliydim.

Tabii böyle anlatırsak daha iyi olur. Hazırlanırsak güzelce, size öyle anlatırsak daha iyi olur. Siz de iyi öğrenmiş olursunuz, ben de vazifemi iyi yapmış olurum.

Kapatıyorum şimdi, bugünlük bu kadar; çünkü saat on oldu.

Saat dokuzda başladık, bir saat yeter.

Cüneyd-i Bağdâdî tasavvuf yolunun kilit şahsiyetlerindendir.

Her tarikatın silsilesinde adı geçer. Bütün silsileler Cüneyd-i Bağdâdî'den geçtiği için, evvel farklı gelse, sonra farklı gitse bile, Cüneyd-i Bağdâdî'de toplanıp öyle geçtiği için, Cüneyd-i Bağdâdî Hazretleri'ne *Seyyidü't-Tâife derler, tâifenin efendisi.*

Buradaki tâifeden maksat kim?.. Sûfîler demek. Sûfîler taifesinin efendisi... Yâni eğer içinizde derviş varsa, hepiniz dervişseniz, kiminiz oraya bağlı, kiminiz buraya bağlı, hepinizin hocasıdır yâni. Cüneyd-i Bağdâdî hepinizin hocası... Çünkü her tarikatın silsilesinde vardır Cüneyd-i Bağdâdî. Her tarikatın silsilesinde adı geçen bir mübarek zâttır. Allah şefaatine erdirsin...

Allah hepinizden râzı olsun!.. Cennetiyle, cemâliyle cümlemizi müşerref eylesin...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

01. 06. 1996 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü